

МАТИЦА СРПСКА
ОДЕЉЕЊЕ ЗА ДРУШТВЕНЕ НАУКЕ

ЗБОРНИК
МАТИЦЕ СРПСКЕ
ЗА ИСТОРИЈУ

88

MATICA SRPSKA
DEPARTMENT OF SOCIAL SCIENCES
PROCEEDINGS IN HISTORY

Покренут 1970. године
До 28. свеске (1983) носио назив *Зборник за историју*

Главни уредници
Академик Славко Гавриловић (1970–2004)
Академик Милош Благојевић (2005–2012)
Проф. др Војин Дабић (2013–)

Уредништво
Др Ђорђе БУБАЛО
Др Војин ДАБИЋ
Др Петар КРЕСТИЋ
Др Ненад ЛЕМАЈИЋ
Др Мира РАДОЈЕВИЋ
Др Александар ФОТИЋ
Др Андреј Леонидович ШЕМЈАКИН
Др Биљана ШИМУНОВИЋ БЕШЛИН

Главни и одговорни уредник
Проф. др Војин ДАБИЋ

Copyright © Матица српска, Нови Сад, 2013

Срђан Рудић
Јелена Тодоровић

ТЕСТАМЕНТ КЛАРЕ, СУПРУГЕ ВОЈВОДЕ ПЕТРА ПАВЛОВИЋА

САЖЕТАК: У раду је дато читање и превод на савремени српски језик са коментарима тестаментa госпође Кларе, ћерке Ивана Иванишевића из Пољица и супруге војводе хумског и крајине Петра Павловића, члана познате хумске средњовековне властеоске породице Влатковић.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: Клара, Петар Павловић, Влатковићи, тестамент, војвода хумски.

Тестамент госпође Кларе састављен је 20. августа, а отворен 1. септембра 1519. године пред конзулом Дубровачке Републике, судијама и сведоцима који су присуствовали његовом записивању.¹ Клара је, по свој прилици, приликом записивања последње воље била тешко болесна. Недуго по окончању тог чина, негде између 20. августа и 1. септембра, је и преминула. Поменути тестамент представља једини познати историјски извор у којем се Клара помиње. Стога о њој не знамо много. Из текста опоруке сазнајемо да јој се отац звао Иван Иванишевић и да је био из Пољица. Уколико га поистоветимо са кнезом Иваном, који се помиње двадесетак година раније, Кларин деда био би кнез Иваниш Петровић. Ову претпоставку заснивамо на податку из задарског архива према којем је *conte Zuane de Poliza fo conte Ivanis Petrovic* био један од извршитеља тестаментa Станице, удовице кнеза Радича из Јајца, састављеног 11. јануара 1497. године

¹ Državni arhiv u Dubrovniku, Test. Not. XXXII, fol. 193–193'. Тестамент госпође Кларе није непознат у литератури. Користили су га Маријан Сиврић, који је погрешно сматрао да је Ката, како назива Клару, тестамент саставила 1. септембра 1518. године, и Срђан Рудић, који је погрешно про- тумачио део текста који се односи на *controdotte*. М. Sivrić, „Миграције из Hercegovine на dubrovačko područje od potresa 1667. do pada Republike 1808. godine”, *Humski zbornik* 6, Dubrovnik – Mostar (2003) 15; С. Рудић, „Петар Павловић – војвода хумски и крајине”, *Зборник за историју Босне и Херцеговине* 7 (2012), 57.

у Сплиту.² Из Клариног тестаментa сазнајемо и да је имала браћу која су живела у Пољцима, вероватно у породичној кући.

И о Кларином породичном животу не знамо скоро ништа. На основу података из опоруке сазнајемо да се удавала два пута. Из првог брака, са именом непознатим мужем, имала је ћерку Ану. Други пут се удала за војводу хумског Петра Павловића, са којим није имала деце. Ни војводи Петру брак са Кларом није био први; из претходног брака имао је сина Павла.

Војвода Петар припадао је познатој хумској властеоској породици у литератури познатој под презименима Богавчић – Радивојевић – Јурјевић (Ђурђевић) – Влатковић.³ О припадницима ове породице током последњег периода њиховог деловања, дакле током прве половине XVI века, сачувано је мало података, те Кларин тестамент представља драгоцен извор за њихово проучавање. Тим пре што је њен супруг, војвода Петар, на основу садашњих сазнања последњи познати мушки члан породице који се помиње у историјским изворима – његов син Павле помиње се само у Клариној опоруци. Војвода Петар био је син кнеза Павла Петровића и Јелене, деда му је био војвода Петар, а прадеда војвода Павле Јурјевић, син војводе Јурја (Ђурђа) Радивојевића. Први пут се у изворима помиње 1482. године. У сачуваним документима углавном се спомиње у вези са наплатама дела доходака од две куће које је поседовао у Дубровнику – куће коју је породица Влатковић добила од Републике 25. марта 1452. године приликом склапања савеза против херцега Стефана Вукчића Косаче и куће која је некада припадала херцегу Хрвоју Вукчићу Хрватинићу. Као наследник дела дохотка од најма ове друге куће помиње се први пут 1507. године. Од 1508. године у изворима се спомиње као војвода хумски. У периоду 1508–1510. године од Турака је на управу добио Крајину и Августину хумску, што сведочи о угледу који је уживао код својих господара.

² Госпођа Станица се у тестаменту наводи као часна сестра, становница и грађанка Сплита, настањена у манастиру часних сестара Св. Фрање код цркве Св. Кипријана. Редовница трећег реда Св. Фрање постала је 1483. године. Њен муж Радич Радосалић био је познати трговац из Јајца. Средином XV века (1448–1455) више пута је долазио трговачким пословима у Сплит. Као становник и грађанин Сплита помиње се 1. фебруара 1471. године. Умро је пре 1481. године јер се Станица тада помиње као удовица. Državni arhiv u Zadru, Splitski arhiv, kutija 51, svešč. 9/II (11. I 1497); P. Runje, „O crkvi svete Marije u Jajcu, trećerecima i časnoj sestri Stanici trećeg reda sv. Franje u srednjem vijeku”, *Marulić, časopis za književnost i kulturu*, broj 4, god. XX, Zagreb, srpanj – kolovoz 1987, 413–417.

³ О Влатковићима погледати: Љ. Ковачевић, „Знамените српске властеоске породице средњег века, Радивојевићи – Ђурђевићи – Влатковићи”, *Годишњица Николе Чујића* 10 (1888) 199–214; М. Динић, „Дубровачки трибути”, *Глас СКА* 168 (1935) 251–257; В. Атанасовски, *Пад Херцеговине*, Београд 1979; Б. Храбак, „Херцеговачки Влатковићи од 1471. до 1537. године”, *Из сџарије прошлости Босне и Херцеговине* III, Београд 2004, 217–224; С. Рудић, „О потомцима војводе Јурја (Ђурђа) Радивојевића – прилог родослову Влатковића”, *Spomenica akademika Marka Šunjića (1927–1998)*, Sarajevo 2010, 233–241; С. Рудић, „Петар Павловић – војвода хумски и крајине”, 49–60.

Последњи пут се спомиње 18. јуна 1528. године, када је, спремајући се на пут у Константинопољ, изјавио да својој трећој жени дугује 100 дуката од мираза који је од ње примио.⁴

TESTAMENTUM DOMINE CLARE UXORIS PETRI PAULOUICH VOIVODE

MCCCCCXVIII indictione VII^a die primo septembris Ragusii

Hoc est testamentum olim domine Clare uxoris domini Petri Paulouich voiuode cumschi filie Iuani Iuanisseuich de Poglize Craine defuncte nuper Slani presentatum domino consuli causarum civilium comunis Ragusi, ser Stephano Christ. de Zamagno, et suis iudicibus: ser Stephano Ju. de Gradis, ser Michaeli Ni. de Bona, ser Paulo de Martinus, ser Martolize Ste. de Crieua, et ser Sigismundo Ju. de Georgio per ser Andria Bartholomei de Restis et ser Marinus Benedicti Mar. Ni. de Gondola, testes ascriptos dicto testamento cuius tenor talis est videlicet.

Al nome de Dio adi XX augusto 1519.

Io Clara uxor de Petar voivoda cumschi et fiola de Iuan Iuanisseuich de Poglize, essendo infirma del corpo tamen cum bona memoria et sana mente, fazo et ordino lo mio ultimo testamento. In primis, ordino che lo mio corpo sia sepolito in chiesa de Sancto Hieronymo⁵ in Slano la qual chiesa le offinata per li frati de sancto Francisco et obseruantia. Item ho una mia fiola per nome Anna la quale ordeno che li mei fratelli la monano a casa loro in Poglize et, venendo la dicta mia fiola alla debita eta, se li mei fratelli vorano, la debiano maritar per Paulo, fiolo del mio marito dela sua prima uxor. Alla qual mia fiola lasso tuto quallo che lo de mia rasone in casa de mio padre. Et de piu li lasso quatro veste mie le quale sono qui, zoe due da rossa dalmatina, una celestre et una pauonaza, et due de panno, una fornita de perle menute et una schieta, ambe due pauonaze. De piu, lasso in casa alcuni cercelli, zoe [poriesi] forniti de perle, et alcuni agi cum perle menute. Tuto questo lasso alla dicta mia fiola Anna. Lasso alli dicti frati de Sancto Hieronymo in Slano una cintura mia et uno salistach⁶ che ho portato sulo pecto. Et lasso a voiuoda Petar, mio marito, la mia vesta rossa et uno anello doro che porta per mio amor. Per che io ho imprestato a Thomaso fo fameglio nostro uno anello de oro de valuta de ducato uno, lo qual anello voglio che debia reschatar dicto Thomaso et che lo daga alla mia fiola Anna. De piu, voglio et ordeno che morendo la dicta mia fiola Anna auante la eta legitima, tuto el mio che lasso a lei voglio che per sparta per la mitta, zoe la mitta in chiesa de

⁴ С. Рудић, „О кући херцега Хрвоја Вукчића Хрватинића у Дубровнику”, *Историјски часопис* (2008) 367–368; С. Рудић, „Петар Павловић – војвода хумски и крајине”, 49–60.

⁵ Фрањевачки манастир Св. Јеронима у Сланом основан је 1399. године, а црква је довршена 1420. године.

⁶ Вероватно транскрипција речи залистак. Према Речнику ЈАЗУ залистак је „вгрса, povez, pojas, koji pokriva ili podržava dio tijela ili odijela, obuće”. *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, JAZU, svezak 91, Zagreb 1975, 95.

frati in Tersteniza⁷ et altra mitta dove io sero sepelita, zoe in Sancto Hieronymo a Slano. Item voglio et ordino per che Petar voivoda, mio marito, le obligato a me Clara per contradoti⁸ in notarie de Ragusi ducatorum ducento morendo. Io, Clara, lasso et cussi voglio che la dicta obliga sia cassa et de nullo valor, ma non morendo voglio che stia cussi come sta.

Quo quidem testamento viso per dictos dominos, consulem et iudices, et dictis testibus examinatis separatius cum vinculo sacramenti secundum morem qua dixerint se fuisse assignatos in testes per dictam testatricem et quod dicta testatrix erat sane mentis et boni intellectus licet esset egre corpore quando dictum condidit testamentum, auctenticatum fuit dictum testamentum quod nullo testimonio rumpi possit.

ТЕСТАМЕНТ ГОСПОЋЕ КЛАРЕ, ЖЕНЕ ВОЈВОДЕ ПЕТРА ПАВЛОВИЋА

Година 1519, VII индикт, 1. септембар, Дубровник

Ово је тестамент покојне госпође Кларе, супруге господина Петра Павловића, хумског војводе, кћери Ивана Иванишевића из Пољица у Крајини, недавно погребене у Сланом, отворен пред господином консулом грађанског суда Дубровачке Републике, сер Стефаном Кристифоровим Жамановићем, и његовим судијама: сер Стефаном Ивановим Градићем, сер Михаилом Николиним Бунићем, сер Павлом Мартинићем, сер Мартолицом Стефановим Пријевићем и сер Сигизмундом Ивановим Журговићем, а за сер Андрију Бартоломејевог Растића и сер Марина Бенедиктова Марина Николе Гундулића, који су потписани као сведоци наведеног тестаментa чији је садржај следећи:

У име Господа, дана 20. августа 1519.

Ја, Клара, жена војводе хумског Петра и кћи Ивана Иванишевића из Пољица, будући слабог здравља а при здравој свести и памети, састављам своју последњу вољу. На првом месту, хоћу да се моје тело сахрани у цркви Светог Јеронима у Сланом у којој послужује братија Светог Фрање и Браћа Покорници. Даље, тражим да се за моју кћи Ану старају моја браћа у свом дому у Пољцима а када наречена ми кћи дође у погодне године нек моја браћа изволе да је дају за Павла, сина мога мужа из првог брака. Овој својој

7 Трстеница је стари назив за Оребић на Пелешцу. Фрањевачки манастир Вазнесења Маријина (Госпе Анђела) у Трстеници наводно је основан 1470. године. Уговор о градњи цркве посвећене Богородици између градитеља Михоча Радишића и Дубровачке Републике склопљен је 20. августа 1479. године, а 31. септембра 1481. године Веће Умољених је донело одлуку о додели земљишта за изградњу манастира. Црква је освећена 17. маја 1534. године [<http://www.ofm-sv-jeronim.hr/tko-smo-mi/samostani/orebic-otok-peljesac/>].

8 Contraddote ili controdate, s.f. [pl. in -ti] – свадбени дар којим је у средњем веку младожења даривао младу а који је, најчешће, одговарао вредности мираза. Овај новац супруга је могла да користи тек у случају мужевљеве смрти. А. Gabrielli, Grande Dizionario Italiano, Milano 2000 [http://www.grandidizionari.it/Dizionario_Italiano/parola/C/controdate.aspx?query=controdate].

кћери остављам све што је у мом власништву од покућства мога оца. Приде јој остављам четири своје хаљине које су овде, то јест две далматинско црвене боје и једну плаветну а једну боје пурпура, те две платнене, једну украшену ситним бисерима и једну без украса, обе боје пурпура. Приде у кући остављам и неке наушнице, то јест [...] украшене бисерима и украсне игле са ситним бисерјем. Све ово остављам тој својој кћерци Ани. Поменутој братији цркве Светог Јеронима у Сланом остављам свој појас и један зали-стак ког сам носила на грудима. Своме супругу, војводи Петру остављам једну своју црвену хаљину и један златни прстен што га носи мени за љубав. Будући да сам дала на зајам Томазу, нашем бившем слуги, један златни прстен који вреди један дукат, хоћу да се нареченом Томазу тај прстен узме и да се да мојој кћери Ани.

Такође, уколико моја поменута кћи Ана умре пре него што постане пунолетна, желим и одређујем да се све што њој остављам подели на пола, односно да једна половина оде монасима цркве у Трстеници а друга поло-вина тамо где ћу ја бити сахрањена, то јест цркви Светог Јеронима у Сла-ном. Даље, желим и одређујем да се мој муж, војвода Петар, који се на име свадбеног дара обавезао код дубровачког нотара да, у случају своје смрти, мени Клари остави двеста дуката, разреши те обавезе. Ја, Клара, разрешавам га и желим да наречена обавеза престане да важи, али ако не умрем, хоћу да остане овако како јесте.

Након што су овај тестамент видела наведена господа, консул и судије, и пошто су се наведени сведоци, испитани појединачно, како обичај налаже заклели свечано да су лично били сведоци наведеној завештаваатељки те да је наименована била здраве свести и памети а болесног тела када је сачинила овај тестамент, поменути тестамент је проглашен веродостојним и ниједан доказ га не може обеснажити.

Te .d. clare uxoris petri paulonis Venerabilis

[illegible]

THE LAST WILL OF KLARA, WIFE OF THE DUKE PETAR PAVLOVIĆ

by

Srđan Rudić

E-adresa: srdjan.rudic@iib.ac.rs

Jelena Todorović

E-mail: jelena.todorovic@f.bg.ac.rs

SUMMARY: The last will of Mrs Klara was composed on 20 August 1519. Soon after that Klara died. Her testament was opened on 1 September the same year by the consul of the Republic of Dubrovnik, judges and witnesses who had seen its registration. The will is the only known historical source which proves the existence of Mrs Klara, thus we know almost nothing about her. Her father was Ivan Ivanišević from Poljica. She had brothers who lived in Poljica, probably in the family house. Klara got married twice. From the marriage with her first husband (still nameless to the history) she had a daughter Ana. The second time she married the Duke of Hum, Petar Pavlović, with whom she had no children. From the will we learnt that marriage with Klara was not the first one of Duke Petar – from a previous marriage he had a son, named Pavle.

KEYWORDS: Klara, Petar Pavlović, the Vlatković family, testament, the Duke of Hum